

НАУКОВІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА МАКРО-, МЕЗО- ТА МІКРОЕКОНОМІЧНОМУ РІВНЯХ

Збірник матеріалів XXIV Міжнародної
науково-практичної конференції
Одеського національного
економічного університету

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ РИНКУ ТА ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ НАН УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ДЕМОГРАФІЇ ТА ДОСЛІДЖЕНЬ ЯКОСТІ ЖИТТЯ ІМЕНІ
МИХАЙЛА ПТУХИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
УНІВЕРСИТЕТ ПЕТРА АНДРЕЯ У ЯСАХ
МІЖНАРОДНИЙ НЕЗАЛЕЖНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МОЛДОВИ

НАУКОВІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА МАКРО-, МЕЗО- ТА МІКРОЕКОНОМІЧНОМУ РІВНЯХ

23-24 квітня
2026 року

Збірник матеріалів XXIV Міжнародної
науково-практичної конференції
Одеського національного
економічного університету

*Матеріали публікуються в авторській редакції
з незначною загальною правкою укладачів, відповідальність за зміст
та достовірність досліджень несуть автори.*

*Відповідальні за випуск, укладачі:
Кулікова І. А., Будна В. О.*

Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях : зб. матеріалів XXIV Міжнар. наук.-практ. конф. Одеського національного економічного університету, 23-24 квітня 2026 р. Одеса : ОНЕУ, 2026. 432с.

Особливості розвитку економіки України протягом останніх років характеризуються процесом системної інституціональної трансформації. Відбуваються глибокі економічні зміни, активно формуються нові підходи до управління економікою, вдосконалюються ринкові методи господарювання, реалізуються євроінтеграційні процеси та здійснюються адаптація та зміни українського законодавства відповідно до нормативної бази ЄС.

Складність та суперечливість сучасних трансформаційних процесів, нагальність розв'язання цих та інших проблем обумовлює актуальність та прикладне значення їх усебічного вивчення та об'єктивної економіко-правової оцінки. Сучасні виклики для світової економіки, пов'язані з подоланням наслідків пандемії COVID-19, а також руйнівні наслідки для усіх сфер життєдіяльності України в умовах військової агресії з боку Російської Федерації, потребують переосмислення соціально-економічних процесів, які відбуваються, та прийняття адаптивних або, в деяких випадках, радикальних рішень в управлінні країною та захисту її міжнародно визнаних кордонів та національних інтересів.

Конференція покликана консолідувати науковців та фахівців навколо вирішення економічних проблем, які постають перед нашою країною у цих складних умовах.

Матеріали конференції орієнтовані на науковців, аспірантів та студентів економічних спеціальностей закладів вищої освіти, а також фахівців економічних підрозділів підприємств та організацій.

отриманий таким чином результат, як правило, залишає в тіні такі принципові питання, як збір контенту для навчальних даних, відсутність посилання на оригінальних його творців та невраховані зусилля, які витрачаються на розробку набору даних та модерацію згенерованого контенту. Наслідком цього є зростання конфліктних ситуацій між викладачами та студентами, вирішення котрих потребуватиме від кожної сторони дедалі більших зусиль і навіть може стати потужним стимулом пошуку креативних рішень, котрі, однак, вже матимуть мало чогось спільного з головними задачами освіти взагалі.

Немає сумніву, що в короткотерміновій перспективі в сфері економіки попит на висококваліфікованих фахівців, здатних демонструвати високу продуктивність з опорою на нейромережі буде тільки зростати. Однак вже сьогодні важко не помітити, що в тих видах діяльності, котрі принципово можливо алгоритмізувати і відповідно не передбачають виконання творчих, концептуальних задач, де участь людського інтелекту зазвичай була обов'язковою, роль людини в її синергії з обчислювальними системами неухильно знижується.

Як одне з вирішень даної проблеми, пропонується в навчальному процесі акцент робити не на механічному засвоєнні навчального матеріалу, подачі певної інформації, з чим цілком успішно сьогодні вже справляється ШІ, а на перетворенні її у знання через її осмислене, системне, контексне привласнення, активне розпредмечення, прагнення опанувати нею на рівні причинно-наслідкових зв'язків тощо. Тільки тоді знання, поставши вже як особливий продукт пізнавальної діяльності, який завжди має суб'єктивний, особистісний вимір, дасть нам змогу створювати щось нове, відкрити шлях до творчості. Головним напрямком діяльності сучасного викладача, таким чином, повинно стати культивування у студентів саме тих суто людських якостей, котрі машина ніколи не буде спроможна повторити. Йдеться насамперед про навички та вміння, які можуть слугувати стимулами розвитку людської свідомості, функцій та задач нашого мозку: пам'яті, емоційності, здатності до апперцепції, ціннісних морально-етичних орієнтацій, сенсорики сприйняття, моделювання рухів у їх тісній, синкретичній взаємодії тощо. Саме ці структури дають змогу нам творчо підходити до вибору різних видів та рівнів міркувань у відповідність зі специфікою вирішуваних проблем. Притаманна людині вибірковість та гнучкість людської свідомості, її здатність до абстрактного та креативного мислення є головною запорукою збереження нашої ідентичності.

Література

1. Хандій О. О., Кобцева Д. А. Людський капітал та його роль у забезпеченні економічного зростання. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2023. 4 (280). С. 55–63. DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2023-56-63>
2. Prensky M. Digital Natives, Digital Immigrants. *On the Horizon*. 2001. Vol. 9. Pp. 1–6. 11. URL: <https://cosc-480-ucd-f16.github.io/COSC-480-UCD/files/Prensky2001-DigitalNativesDigitalImmigrants.pdf>

УДК: 1:378+339.923

Шмиголь Михайло Федорович
*к.філос.н., доцент, завідувач кафедри філософії, історії та політології,
Одеський національний економічний університет (Україна)*

ОСВІТА ЯК ПРОСТІР МИСЛЕННЯ: СВІТОГЛЯДНО- ФІЛОСОФСЬКИЙ ДИСКУРС

JEL classification: D830; Z000

Перед освітянською спільнотою постало питання щодо вищої освіти в епоху штучного інтелекту. Таке питання виникає саме тому, що все більш зростає використання штучного інтелекту в освітній діяльності, актуалізує потребу запровадження принципово нових підходів до забезпечення якості вищої освіти в умовах її цифровізації. Виникає необхідність звернути увагу на кардинальні зміни, які вже відбулися і тільки посилюватимуться з розвитком інструментів штучного інтелекту в сучасних умовах.

В дискусіях щодо майбутньої долі штучного інтелекту та його впливу на освітню діяльність частіше за все виникають питання щодо особливостей самого людського інтелекту, і чим він відрізняється від штучного інтелекту. Розуміння такої різниці особливо важливе в сфері вищої освіти і особливо у зв'язку з необхідності розвитку мислення у студентів в навчальному процесі.

Виникають питання: на що слід орієнтувати процес навчання за умов впровадження технологій штучного інтелекту? На розвиток інтелекту, чи на розвиток способів мислення?

Ставлячи таким чином питання, ми підкреслюємо необхідність розуміння різниці між мисленням та інтелектом як взаємопов'язаними та взаємообумовленими, але не тотожними поняттями.

Що таке інтелект? Це поняття досить широко представлено в літературі і тому тут мають місце різні дискусійні підходи та смислові відтінки в процесі інтерпретації його змісту. Принаймні слід виокремити три рівні інтелекту, специфіку кожного з них ми визначаємо через наявність феномену мислення в їх структурі.

Якщо мислення розуміти в картезіанському сенсі, то до нього відноситься все, що безпосередньо усвідомлюється суб'єктом. В ньому є «я мислю», *cogito*, тобто усвідомлення пізнавальних актів.

Мислення в широкому розуміння – це процес, що носить усвідомлений, інтенціонально спрямований, смислоутворюючий характер. У нього така природа, що його неможливо відірвати від таких фундаментальних характеристик людини як свідомість, саморефлексія, переживання (*qualia*), екзистенційний досвід, цілепокладання [1, с. 107]. Важливо, що мінімальні умови мислення передбачають: наявність суб'єкту, що прагне до пізнання істини, але не як останньої інстанції, а як певного етапу в безкінечному процесі пізнання світу і людини; здатність суб'єкту поставити під питання власні підстави до мислення; вміння розрізняти хибне – істинне; ситуацію, коли мислення можливе, якщо є рефлексивний розрив між тим «як діє?» і «чому так діє?».

Виходячи саме з такого розуміння природи мислення ми вважаємо, що по-перше, інтелект як такий, в самому широкому розумінні, слід розуміти як здатність системи вирішувати задачі на основі вже закладених програмних алгоритмів. І в цьому сенсі така здатність є і у тварин, і у машин.

Але на цьому рівні інтелекту мислення відсутнє принципово. Інтелект як такий позбавлений здатності до мислення, тому що він безсуб'єктний.

По-друге, людський інтелект ми розглядаємо як видове поняття по відношенню до інтелекту взагалі, і окрім того що він характеризується вмінням обробляти інформацію, навчатися, створювати знання, передбачати майбутнє, у нього є здатність усвідомлювати нові ситуації на основі досвіду, бути вбудованим у суспільну свідомість, мову, культуру, історію; його особливість пов'язана з здатністю ставити питання, а не лише вирішувати задачі, виходити за рамки даних умов; він зорієнтований не лише на ефективність, але й на значення. І тут важливо, що людський інтелект включає мислення, але не зводиться до нього.

Людський інтелект за своїм походженням є продуктом антропосоціогенезу, в межах якого формується і розвивається сучасна людина з її фундаментальною сутнісною властивістю – бути свідомим, мислячим суб'єктом. В основі людського інтелекту лежить мислення. Хоча останнє не тотожне інтелекту.

В історії філософії мислення завжди розглядалось як сутнісна властивість людини, що докорінно відрізняє її від усіх інших живих істот. Дискусії щодо наявності якихось елементарних проявів мислення у високо розвинутих тварин ми відкидаємо, вважаючи, що у останніх є не мислення, а інтелект, який проявляється в здатності орієнтуватися в просторі для досягнення результату в процесі вирішення адаптивних задач.

По-третє, штучний інтелект є результатом інженерного проектування та алгоритмічної обробки даних. В строгому сенсі він вичислює, розпізнає паттерни, оптимізує вірогідності. І суттєвим є те, що оперуючи знаками, він позбавлений суб'єктивного досвіду, і на відміну від людського інтелекту, не знає, що знає, не переживає, по справжньому не сумнівається. Його цілі задані ззовні і він не вибирає, не має мотиву до дії. Йому не притаманна творчість, він її імітує і виступає як комбінатор, що статистично реконструює вже існуюче. Штучний інтелект проявляє «вміння» виконувати задачі, для яких він був розроблений на основі програмування даних, які використовувались при його розробці і в цьому сенсі може бути досить розвинутим у вирішенні певних задач, але він не володіє людським інтелектом саме тому, що у нього відсутня здатність до мислення.

Безперечно, що штучний інтелект вміє: оперувати поняттями, будувати судження, дотримуватися логічних зв'язків, вирішувати задачі за правилами. Це також має ознаки формального мисленням, але такі операції Кант називав – роботою розсудку, тобто здатністю мислити предмет з допомогою понять, що упорядковують дані досвіду, створюючи формальні правила, а не розумом, тобто мисленням вищого рівня як здатності суб'єкту оперувати ідеями за межами досвіду. Штучний інтелект не володіє власним досвідом, але працює з репрезентацією досвіду інших. У нього принципово відсутнє трансцендентальне «Я», тобто, відоме декартівське «я мислю», яке повинно супроводжувати усі мої уявлення. В ньому немає суб'єкту як умови досвіду, або інакше кажучи – відсутня внутрішня єдність єдиного досвіду.

І безперечно, що на відміну від людського інтелекту, штучний інтелект не володіє свідомістю, самосвідомістю, здатністю до самостійного навчання у тому обсязі, як це характерно для людини. А в проблемі співвідношення штучного інтелекту та мислення це принципово важливо, тому що саме мислення ми розглядаємо як виключно людський феномен, який не просто обробляє, а

усвідомлено обробляє інформацію, що направлена на розуміння об'єктивної реальності, вирішення задач, прийняття рішень і формування нових ідей. Разом з тим слід мати на увазі, що в формально-логічному сенсі штучний інтелект слідує правилам логіки і в інтелекті вони присутні як його мінімальний рівень прояву формально-логічного мислення.

Якщо наявність логічних операцій, обробки інформації, адаптивної поведінки, навчання, мовної компетенції достатньо для інтелекту, то для мислення вищого рівня цього недостатньо, і було б помилкою зводити його до штучного інтелекту.

Інтелект як здатність алгоритмічного розв'язання задач у рамках засвоєного досвіду функціонує там, де умови дії та критерії успіху задані заздалегідь. Мислення ж є принципово іншою формою когнітивної активності, яка заснована на постановці питань, які не мають готового способу вирішення. У цьому сенсі воно не є найвищим ступенем розвитку інтелекту, а виступає його граничною межею. Якщо інтелект орієнтований на ефективність, то мислення спрямовано на проблематизацію, здатну поставити під питання самі підстави пізнавальної діяльності. Саме тому, на наш погляд, виникає проблема, коли сучасна вища освіта, культивуючи інтелект, нерідко витісняє мислення, тоді як насправді штучний інтелект демонструє граничний випадок інтелекту без мислення.

Зрозуміло, що інтелект і мислення взаємопов'язані та взаємообумовлені процеси.

Але акцентуючи увагу на цій різниці, ми наголошуємо на необхідності не зводити освітній процес до рівня інтелектуальних здібностей, щоб не втратити за цим потребу в розвитку мислення.

Таким чином, розуміння різниці між інтелектом та мисленням дає підставу поставити питання щодо розвитку способів мислення, світоглядних якостей, ціннісних орієнтацій, морально-етичних основ в освітній діяльності, які визначені в Законі про вищу освіту в контексті впровадження штучного інтелекту в навчальний процес в епоху цифрових технологій.

Література

1. Шмиголь М. Ф. Актуалізація розвитку логіко-філософських чинників критичного мислення в освітньому процесі сучасного інформаційного суспільства. *Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку* : матеріали Міжнар. наук.-метод. конф., м. Одеса, 27–28 лютого 2020 р. Одеса, 2020. С. 106-108.

УДК: 364.2

Щербина Надія Федорівна

*к.і.н., доцент кафедри філософії, історії та політології,
Одеський національний економічний університет (Україна)*

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

JEL classification: I380; Z180

Зарубіжний досвід соціальної роботи різноманітний і багатогранний. Різні погляди на соціальні проблеми існували у Стародавньому Єгипті, Стародавньому Китаї, Стародавній Греції. Саме в цих давніх цивілізаціях були закладені основні засади соціальної політики та соціальної допомоги, що слугували основою щодо формування згодом наукових концепцій соціальної роботи.

Коли пишуть про соціальну роботу за кордоном, то зазвичай мають на увазі західноєвропейські країни, США та Канаду. Однак у певних формах, різними чи схожими методами, з різною віддачею та ефективністю соціальна робота ведеться у всіх країнах [1].

Практично в усіх країнах є соціальні працівники – одні з них отримали підготовку різного рівня у спеціалізованих навчальних закладах і тому вважають себе професіоналами; інші, які не мають професійної підготовки, займаються соціальною роботою на громадських засадах або працюють за наймом у соціальних установах на допоміжних посадах. В основі будь-якої соціальної діяльності лежать складові елементи, які включають такі чотири концептуальні галузі: призначення та цілі професії; система цінностей, етика та філософія практичного спрямування; основа знань практичного спрямування; методи та засоби, що використовуються в роботі.

Перш за все, необхідно мати на увазі два аспекти у соціальній роботі, у соціальному захисті тих чи інших верств та груп населення. Як вид діяльності, націлений на підтримку, захисту людей, які опинилися у важких ситуаціях, соціальна робота з'явилася з моменту виникнення та розвитку людського суспільства. Звичайно ж, вона в різні періоди мала різний характер, здійснювалася різними методами та у різних формах, стосувалася далеко не всіх верств населення та по-різному